

DREPTUL

LEGISLAȚIUNE. — DOCTRINA. — JURISPRUDENȚĂ. — ECONOMIE POLITICĂ

DIRECTOR: C. G. DISSESCU

PRIM-REDACTOR: V. ATHANASOVICI

Redactori: PAUL NEGULESCU, DEMETRU NEGULESCU, ALEX. CERBAN, GEORGE MEITANI, G. G. DANIELOPOLU,
G. C. CRISTESCU, SILIU RĂDULESCU

REVISTA APARE
JOIA ȘI DUMINEGA

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: STRADELA SF. SPIRIDON, 3
TELEFON 41/57

REDACTOR-ADMINISTRATOR
B. P. RĂDULESCU

ABONAMENTELE

se fac pe an și pe jumătate de an
la 1 Ianuarie și 1 Iulie

De la 1 Iulie până la 1 Sept. revista nu apare

GR. G. PĂUCESCU
FONDATOR-PROPRIETAR

Un număr: 50 bani

Un număr vechiu 1 leu

COSTUL ABONAMENTULUI

Pe an, 40 lei; pe jumătate an, 20 lei

Studentii plătesc pe jumătate

Pentru străinătate se adaugă timbrul postal

SUMAR:

Ordinea publică în dreptul internațional privat, de C. N. Busdugan.
JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ.— *Inalta Curte de casațiune și justiție*,
secția I: Ministerul de finanțe cu C. Alexandrescu (Pensiuni. —
Institutori. — Gradații).

Tribunalul județului Gorf: D. C. Athanasie cu Prefectura jude-
țului Gorf (Obligația de a face. — Executare. — Daune-interese).

Ordinea publică în dreptul internațional privat

(URMARE)*

IV.

După ce am văzut care este origina și caracterul legilor de ordine publică, natura și domeniul lor, teritorialitatea lor și motivul acestei teritorialități, inexactitatea distincțiunii între ordinea publică internă și ordinea publică internațională, după ce am dat și o enumerare pe cât posibilă a lor, rămâne de studiat una din cele mai importante și grele chestiuni a acestei materii, cea a determinării competenței legilor de ordine publică. E cert că legile de ordine publică sunt teritoriale, ele nu fac deosebire pe teritoriul unde sunt edictate între străini și naționali, dominațiunea lor fiind absolută; nu cunoaștem însă care e regula, după care vom ști, când un raport de drept este supus sau nu domeniului unei legi de ordine publică într'un stat determinat. Așa, de exemplu, legile penale sunt, prin excelență, legi de ordine publică, cu toate acestea, singur acest principiu nu e suficient, spre a ne arăta dacă toate faptele penale, săvârșite de un străin, sunt pedepsite de legile țării, unde crima sau delictul a fost comis, sau care anume. A spune numai că legile de ordine publică sunt teritoriale, nu determinăm încă prin aceasta

și limita competenței lor. Un raport de drept poate să-și producă efecte în cursul existenței sale în diferite țări, și atunci fiecare din aceste țări, după împrejurări, poate să-i aplice legile sale de ordine publică. Aceste țări pot fi acele a nașterii raportului de drept a situațiunii lucrului în litigiu, a locului execuțiunii lui, a transformațiunii sale, a domiciliului părților interesate, a locului tribunalului care judecă. Iată, prin urmare, spune Pilet, atâtea localități, situate poate în țări diferite, și care pot exercita o influență asupra determinării legilor de ordine publică, a căror efect trebuie să-l sufere acest raport. Este necesar, prin urmare, de a determina pe cât mai precis posibil competența fiecărei categorii de legi de ordine publică. Prin acest mijloc se va putea cunoaște și adevăratul înțeles al teritorialității lor și raporturile de drept supuse autorității lor.

Cred, ca și Pilet, că criteriul care ne va conduce să delimităm sfera de acțiune a fiecărei legi, nu poate fi decât scopul său social. Trebuie ca acest scop să fie atins, zice Pilet, și vom căuta să întindem destul acțiunea legii, pentru ca nici un raport de drept să nu-i scape, care ar fi susceptibil de a compromite necesitatea ordinii publice în vederea căreia a fost făcută. Dar această acțiune se va oprî acolo, căci ar fi absurd să o întinzi mai departe, încât să cuprinzi în ea raporturi de drept, care nu pot influența deloc asupra obținerii scopului social, care este rațiunea sa de a fi ¹⁾.

Voiu căuta acum, pentru explicațiunea chestiunii competenței și aplicațiunea ei, să fac distincțiunea între diferite categorii de legi de ordine publică, pe care le-am enumerat mai înainte.

Chestiunea nu prezintă nici o greutate, atât în ce privește legile penale, cât și legile de procedură.

*) V. *Dreptul* No. 23 a. e.

1) Pilet, *op. cit.*, p. 404.

Este și logic și natural ca guvernul unei țări, care dispune de forța publică, să aibă și competența repressiunii faptelor penale, care se comit în limitele teritoriului supus suveranității sale, fiind o legătură intimă între repressiunea lor și posesiunea forței publice. Prin urmare, legile penale ale unui stat se vor aplica asupra tuturor faptelor delictuoase, comise pe teritoriul asupra căruia își întinde dominațiunea, și e chemat deci a menține ordinea. O aplicațiune a acestei regule o găsim și în art. 4 și 5 din codul nostru penal, unde se vorbește de ordinea publică română, atinsă și de competența instanței represive, în cazurile prevăzute de aceste texte.

În ce privește legile de procedură, între care se poate număra și materia probelor, chestiunea e fără discuțiune și unanim recunoscută, că legea competentă este aceea a tribunalului înaintea căruia se judecă litigiul.

Competința legilor relative la proprietatea imobiliară, de asemenea, nu poate da loc la discuțiuni. Neputând fi în joc decât ordinea publică a locului unde e situat imobilul în litigiu, legea competentă este fără îndoială numai aceea a situațiunii imobilului. În materie de proprietate mobilă și intelectuală însă, chestiunea pare a fi mai complexă.

«Caracterul acestor legi, spune Pillet, fiind de a stabili o limită puterii absolute a proprietarului asupra lucrului său, va trebui, în interesul public, pentru fie care caz, luat în considerare legea locului, unde se produce exercițiul dreptului de proprietate.

«Astfel, pentru mobilele corporale, va fi legea locului unde se află lucrul mobil, în momentul când se produce actul de dispoziție, cu toată existența regulei cunoscute *mobilia personam sequuntur*, care aveă în vechiul sistem ca consecință, că atribuie proprietății mobiliare un fel de personalitate. În ce privește proprietatea literară sau industrială, legea ordinii publice competentă va fi aceea a țării unde s'a îndeplinit actul, care poate fi privit ca o atingere adusă monopolului comerciantului sau artistului.

«Legea acestei țări va decide atunci, dacă actul în chestiune este ilicit și care sunt consecințele acestui caracter», 1).

Cu toate însă că această regulă este aproape unanim recunoscută în dreptul internațional privat, se pare totuș că jurisprudența s'a pronunțat în sens contrariu. Astfel, găsim în Clunet (*Journal de droit international privé*) o decizie a Curții din Agen, din 15 Decembrie 1891 2), prin care se condamnă pe baza art. 1382 din codul civil francez (art. 998 cod. civ. rom.), pentru rațiuni de ordine publică, către sindicatul fabricanților vinurilor de Champagne, pe un comerciant

străin că a vândut în Anglia vinuri de Saumur și vinuri de Champagne.

Prin această decizie, Curtea de Agen a reprimat o contrafacere comisă în o țară străină, unde faptul e considerat ca licit și deci permis, a zis deci că legea competentă nu este aceea a țării unde s'a îndeplinit actul, ci legea franceză.

Dacă legile competente, relative la proprietatea imobiliară, nu pot fi decât acele ale situațiunii imobilului, e logic ca și legile ce au de scop să dea actelor juridice referitoare la transferarea acestei proprietăți publicitate necesară legii, prin eselență de ordine publică, să fie supusă aceleiaș competențe. Deci, legile situațiunii imobilului vor fi acele ce vor regula tot ce se atinge de transcrierea înstrăinărilor imobiliare și a înscrierii privilegiilor și ipotecilor. Aproape aceeaș rațiune mă conduce la această soluțiune, în plus necesitatea ce e ca toate actele de înstrăinarea imobilelor și acele de înscrierea privilegiilor și ipotecilor, trebuie să se treacă în niște registre ce se găsesc depuse la tribunalul situațiunii imobilului, în loc fix și cunoscut de toți. E deci mai lesnicios pentru toată lumea și mai firesc ca legea situațiunii, unde se găsesc registrele de transcripțiuni și inscripțiuni, să fie legea competentă.

Dacă dela imobile trecem în domeniul dreptului maritim, la vapoare, a căror proprietate și drepturi reale ce se pot constitui asupra lor, pot interesa pe cei de al treilea, cari au câștigat sau pot câștiga drepturi asupra unor asemenea bunuri, trebuie observat că actele prin care se recunosc aceste drepturi, au nevoie de publicitate, precum de altfel legile maritime ale diferitelor țări le organizează. Care va fi, în asemenea materie, legea competentă în cazul, de exemplu, a vânzării unui bastiment sau grevării lui de un privilegiu sau ipotecă? În ce loc și după ce lege se vor îndeplini formalitățile de publicitate a unor asemenea acte juridice?

Cu toată tinența jurisprudenței franceze de a aplica, prin analogie dela imobile, legea locului unde se găsește bastimentul în momentul îndeplinirii actului juridic, credem, împreună cu Pillet, că în materie de drept maritim, asemenea doctrină nu are rațiunea de a fi. În adevăr, despre ce este vorba, se întreabă Pillet.? De a da celor de al treilea mijlocul de a se informa asupra actelor cari au putut strămuta sau modifica proprietatea unei corăbii. Dacă aceste acte sunt menționate pe registrele publice a locurilor unde se găsește bastimentul când au fost făcute, ar trebui ca terțiul să cerceteze registrele tuturor locurilor unde corabia a staționat, pentru a se asigura de existența sau neexistența unor asemenea acte. Ar fi să le impui o sarcină imposibilă de îndeplinit și ar fi, prin urmare, să se lase cei de al treilea fără apărare contra titlurilor preferabile celor care le au ei și a căror origină n'au putut-o cunoaște 1).

1) Pillet, op. p. 406.

2) Clunet, cit., 1892, p. 1144.

1) Pillet, op. cit., p. 412.

Legea competentă nu poate fi alta în această materie, după cum foarte judicios o recunoaște și Pillet, decât legea pavilionului bastimentului. Ea singură e cea mai proprie, mai mult decât oricare alta, să atingă scopul dorit, adică publicitatea necesară. Orcorabie, zice distinsul autor, are o naționalitate, acea a țării a cărui pavilion îl poartă, orcorabie are în această țară un port de care se ține. Iată singurul element fix ce prezintă corabia, deci elementul de care trebuie legată publicitatea actelor ce-l privește, dacă voim ca această publicitate să fie efectivă. Prin urmare, legea naționalității vaporului va fi legea care va determina formalitățile cerute, și formalitățile publicității vor fi îndeplinite în portul de care se ține vaporul ¹⁾.

În domeniul legilor prohibitive, relative la interesele economice, legi fără îndoială de ordine publică, se ivesc de asemenea dificultăți numeroase, în ce privește competența. Care sunt faptele și în ce împrejurări se aplică ele? Chestiunea s'a pus mai ales, spune Pillet, pentru jocurile de noroc și stipularea procentelor uzurare. În chestia loteriilor, de exemplu, e vorba de a se ști, dacă jocurile de loterie, în o țară unde ele sunt permise, pot da naștere la o acțiune în o țară străină, unde ele sunt oprite. Jurisprudența franceză a hotărât în mai multe rânduri, că orice convențiune relativă la o loterie, nu poate fi executată în Franța, unde este prohibită, chiar când ea este considerată ca licită de legislația țării unde este permisă. Dispozițiile legii unei țări interzicând loteriile, trebuie să fie considerate de tribunalele acestei țări ca interesând ordinea publică ²⁾. În România, de asemenea, legile pentru oprirea loteriilor din 20 Ianuarie 1883, și a loteriei de Stat pe clase din 30 Mai 1906, interzicând orice loterie română sau străină, afară de acea autorizată de Stat, pe teritoriul român, sunt prin excelență legi de ordine publică, cu atât mai mult că conțin și sancțiuni penale. Orcoperațiune, prin urmare, relativă la jocul unei loterii străine, nu va putea niciodată să primească sancțiune în România, chiar când ea ar fi licită după legea care o guvernează. Cu toate acestea, dacă contractul jocului de loterie s'ar fi făcut în străinătate, Pillet crede că judecătorii, în Franța, deci și în țările unde loteriile sunt prohibite, n'ar avea nici un motiv de a nu consfinți obligațiunile care care ar putea isvoră ³⁾.

(Va urmă).

C. N. BUSDUGAN

1) Pillet, *op. cit.*, pag. 412. A se vedea în acest sens, Lyon-Caen, *Études de droit international maritime* (Clunet, 1877, p. 475 și 1882, p. 241, 488 și 593).

2) *Journal de droit intern. privé*, 1884 (Clunet) și jurisprudența citată, p. 190; Vincent et Pénaud, pg. 508 și autoritățile citate la No. 13. Wheaton însă în tratatul său, *Conflict of laws*, p. 387 și 389, publică o hotărâre dată în Statele-Unite, unde se admite părerea contrară.

3) Pillet, *op. cit.*, p. 414 și nota 2.

JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ

INALTA CURTE DE CASAȚIUNE ȘI JUSTIȚIE
SECTIUNEA I.

Audiența dela 25 Ianuarie 1916

Președinta d-lui G. N. Bagdat, prim-președinte

Ministerul de finanțe cu C. Alexandrescu

PENSIUNI. — INSTITUTORI. — RETRIBUȚII. — GRADAȚII. —
ART. 20 L. PENS. — ART. 75 L. ÎNV. PRIM.

Gradația de institutor sau învățător face parte numai din leafa ce primește o persoană în această calitate, și ea are a se socoti la pensiune când calculul s'ar face la apunțamentele primite pentru catedra ocupată în învățământ, nu însă și atunci când pensiunea s'ar socoti la leafa cea mai mare primită în funcțiunea administrativă de revizor.

No. 49. — Casată, în urma recursului făcut de Ministerul de finanțe, decizia Curții de apel din București, s. IV, No. 107 din 1915, în proces cu C. Alexandrescu.

S'au ascultat: citirea raportului făcut în cauză de d-l consilier Suciu; d-l avocat Stoicescu, pentru recurent, în desvoltarea motivelor de casare; d-l avocat Aurel Ilescu, pentru intimat, în combateri; d-l procuror general Sc. Popescu, în concluziuni, pentru casare.

Curtea, deliberând,

Asupra motivului de casare invocat:

«Violarea art. 20 din legea generală a pensiunilor, greșită interpretare a art. 75 din legea asupra învățământului primar și a art. 104 din legea de organizare a Ministerului de instrucție publică, de oarece Curtea de apel decide, în principiu, că membrii corpului didactic, cari au ocupat funcțiuni administrative în învățământ, au dreptul a li se calculă pensiunea asupra retribuțiunei funcțiunei administrative, la care trebuie adăogată și gradația ce au primit în acel interval de timp, în calitate de profesori sau institutori, gradație pe care o consideră ca un accesoriu ce urmărește pe profesor și institutor în orice funcțiune. Judecând astfel, instanța de fond dă o greșită interpretare art. 75 din legea învățământului primar și art. 104 din legea de organizare a Ministerului de instrucțiune, ceea ce a condus la violarea art. 20 din legea pensiunilor, întrucât gradația incasată de intimat în calitate de inspector și revizor, făcând parte din salariul său de institutor, pe care l-a incasat concomitent cu salariul de revizor și inspector, d-sa în tot timpul funcțiunei administrative păstrându-și catedra de institutor».

Având în vedere deciziunea supusă recursului, din care rezultă că intimatul în recurs, C. Alexandrescu, fost institutor, revizor și inspector școlar, a cerut tribunalului Ilfov ca, contradictor cu Ministerul de finanțe, să se constate că, prin deciziunea cu No. 396 din 1911, a comisiunei de pensiuni, i s'a calculat greșit pensiunea sa numai la cuantumul de 408 lei lunar,

eroare provenită din constatarea inexactă a situației salariilor sale pe ultimii cinci ani, și a fi obligat Ministerul de finanțe la rectificarea cuantumului pensiunii, adăogându-se suma de 93 lei, adică ceea ce ar rezulta din calcularea la leafa de revizor și inspector școlar și a gradațiunilor primite ca institutor pe timp de 3 ani, 10 luni și 26 zile din ultimi cinci ani;

Având în vedere că, în contra acestei acțiuni, Ministerul de finanțe a opus, între alte apărări — ce nu au a se arăta aici, ele neformând obiectul motivului de recurs — și aceea că gradațiunea ce a primit C. Alexandrescu, în timpul cât a funcționat ca revizor școlar și inspector, făcea parte nu din apunamentele plătite pentru aceste funcțiuni, ci — conform art. 75 din legea învățământului primar — din leafa de institutor, din care i se cuveneă 50% în timpul cât a ocupat celelalte funcțiuni în minister, plus gradațiunile, aceasta conform art. 105 din legea de organizare a Ministerului instrucțiunii publice și cultelor; că, dar, C. Alexandrescu, ocupând în acelaș timp două funcțiuni și fiind retribuit cu două deosebite lefuri, calculul făcut de către comisiunea de pensuni este în conformitate cu art. 21 din legea de pensuni, fiind făcut numai asupra uneia din retribuțiuni, și anume asupra retribuțiunii celei mai mari, care eră aceea de revizor școlar și inspector, iar nu aceea de institutor, unită cu gradațiunile accesorii acesteia;

Că, atât tribunalul, cât și Curtea de apel, a admis însă acțiunea intimatului în recurs, C. Alexandrescu, întemeindu-se pe considerațiunea că atâta timp cât acesta a funcționat ca revizor și inspector școlar, a primit, pe lângă leafa aferentă acestor funcțiuni, și gradațiunile cuvenite ca institutor, la cari i s'au făcut rețineri pentru pensiune; că, această gradație este independentă de leafa de institutor și ea urmărește pe institutor în toate funcțiunile ce le-ar ocupa în minister; că, în timpul cât a funcționat ca revizor și ca inspector școlar, nu a primit două lefi, ci o singură leafă, în conformitate cu art. 105 din legea de organizare a Ministerului de Culte, care îi dă dreptul a încasa, pe lângă retribuțiunea de revizor sau inspector, și 50% din leafa de institutor, plus gradațiunea;

Că, prin art. 75 din legea învățământului primar, se prevede că apunamentele institutorilor se compun din o parte fixă, numită leafă, și o parte variabilă, numită gradațiune, iar prin alin. 5 al aceluiaș articol, se spune

categoric că gradațiunea face parte din apunamente, și se va ține în seamă la pensiune, de unde rezultă că această gradațiune este un drept personal al institutorului și este un accesoriu al lefei ce o primește în funcțiunea administrativă ce ocupă în acelaș timp, astfel că, socotindu-se și gradațiunea la calculul pensiunii, nu s'a călcat prin aceasta dispozițiunile art. 21 din legea de pensuni;

Considerând că, art. 75 legea învățământului primar, prevede în mod categoric că apunamentele corpului didactic se compun din o parte fixă, numită leafă, și o parte variabilă, numită gradațiune; că, această gradațiune este creșterea lefii învățătorilor și institutorilor, după un anumit număr de ani și după anumite norme; că, ea face parte din apunamente și asupra ei se face rețineri și are a se comptă la regularea drepturilor la pensiune;

Considerând că, înțelesul clar al acestui articol, este acela că gradațiunea face parte din leafa de institutor, iar nu din oricare apunamente ce ar primi institutorul pentru alte funcțiuni administrative ce ar îndeplini în minister;

Considerând că, legea de organizare a Ministerului de culte fixează lefurile ce au a se plăti revizorilor și inspectorilor la anumite sume determinate, ba încă prevede și dreptul la gradațiune în aceste funcțiuni, dupe un anumit număr de ani serviți;

Considerând că, dacă art. 105 din legea de organizare a Ministerului de culte, acordă dreptul institutorilor numiți în diferite funcțiuni administrative în Minister, să păstreze catedra ce au în învățământ și să primească pe lângă leafa fixată pentru noua funcțiune și parte din salariul ce primea la catedră plus gradațiunile, aceasta nu se poate înțelege de cât ca o derogare de la legea cumulului, care nu permite ca o persoană să cumuleze lefile mai multor funcțiuni plătite separat decât până la o anumită sumă;

Considerând că, din toate aceste texte de legi, rezultă în mod indubitabil că gradațiunea de institutor sau învățător face parte numai din leafa ce primește o persoană în această calitate, și ea are a se socoti la pensiune, când calculul s'ar face la apunamentele primite pentru catedra ocupată în învățământ, nu însă și atunci când pensiunea s'ar socoti la leafa cea mai mare primită în funcțiunea administrativă;

Că, în speță, calculul pensiunii intimatului C. Ale-

xandrescu, făcându-se la apunamentele de revizor și inspector școlar, iar nu la leafa de institutor, gradațiunea primită de acesta, în această din urmă a sa calitate, nu poate intra în calculul pensiei, iar instanțele de fond, judecând altfel, au dat o interpretare greșită textelor de lege menționate mai sus și au violat art. 21 din legea pensiunilor, care nu permite calculul pensiei decât asupra unei singure retribuțiuni;

Că, dar, motivul de casare fiind întemeiat, urmează a-l admite.

Pentru aceste motive, casează.

TRIBUNALUL JUDEȚULUI GORJ

Audiența dela 28 Noembrie 1915

Președinta d-lui Vladimir Mavrodineanu, președinte

D. C. Athanasiu cu Prefectura județului Gorj

OBLIGAȚIE DE A FACE.—EXECUTARE.—DAUNE-INTERESE.—ART. 1075 C. CIV.

OBLIGAȚIUNI.—NEEXECUTARE.—EFECTE.—DAUNE.—ADMITEREA LOR.—ART. 1085 C. CIV.

DAUNE.—ÎMPĂȚIREA LOR ÎN DAUNE INTRINSECI ȘI DAUNE EXTRINSECI.—CRITERIUL ACESTEI DISTINCȚIUNI.—ART. 1085 C. CIV.

1° Oridecâteori o obligațiune constă în a face, *in faciendo*, debitorul o va execută singur, când faptul se poate execută fără concursul creditorului, când însă cooperarea creditorului este neapărată, debitorul va putea obține rezilierea contractului cu daune-interese.

2° Când neîndeplinirea obligațiunii din partea unui contractant, nu provine din dol, ci din simplă neglijență, răspunderea nu are loc decât pentru daunele-interese prevăzute la facerea contractului, iar când neexecutarea obligațiunii provine din dol, daunele-interese nu trebuie să cuprindă decât ceea ce este o consecință directă și necesară a neexecutării obligațiunii.

3° Legea nearătând cari sunt daunele ce au fost prevăzute de părți la facerea contractului și cele cari sunt o consecință directă și necesară a neexecutării obligațiunii, doctrina a distins în această privință daunele intrinseci (*circa rem*), adică cele pe cari debitorul le-a putut suferi în privința a însuș lucrului ce face obiectul obligațiunii, și daune extrinseci (*extra rem*), adică acelea pe cari creditorul le-a putut suferi din cauza neexecutării contractului.

Tribunalul,

Asupra acțiunii civile, intentată de D. C. Athanasiu, arhitect, din București, prin petițiunea înregistrată la No. 13015 din 9 Octombrie 1914, contra prefecturei

județului Gorj, pentru resilierea contractului de antrepriză, autentificat de tribunalul Gorj la No. 404 din 1914, precum și asupra cererei reconvenționale ridicată de prefectura județului Gorj, prin petițiunea înregistrată la No. 8469 din 1915, contra acțiunii lui D. C. Athanasiu;

In fapt, se stabilește următoarele:

In anul 1915, prefectura de Gorj, voină să construiască un palat de justiție în Tg-Jiu, a însărcinat pe arhitectul S. Ciortan, să întocmească planurile necesare, și caetul de sarcini, numindu-l în acelaș timp director al lucrării. Spre acest sfârșit, prefectura a dat lucrarea în licitație, iar în ziua de 25 Aprilie 1914, s'a adjudecat definitiv, în urma aprobării prin decret regal, asupra lui D. C. Athanasiu, cu care s'a încheiat contractul de antrepriză, autentificat de tribunalul Gorj la No. 404 din 1914, depunând efectiv ca garanție suma de 22.000 lei. Termenul de executare a fost fixat la 1 Octombrie 1915.

Să notează că arhitectul S. Ciortan, a lucrat planurile, având în vedere că palatul va fi construit pe un teren din strada Griviței, astfel că acest teren s'a avut în vedere la licitație și, deci, la încheierea contractului de antrepriză.

După încheierea contractului, prefectura n'a vrut să mai construiască edificiul pe acest teren, ci pe un altul, situat pe bulevardul I. C. Brătianu și, în acest scop prefectul a întrebat pe D. C. Athanasiu, dacă ar primi să execute lucrarea, în aceleași condițiuni, pe acest nou teren. Antreprenorul, precum s'a constatat din interogatorul luat astăzi, a primit propunerea, dar a cerut ca terenul să-i fie predat în cel mai scurt timp, astfel în cât, să fie în măsură a profita de campania de lucru a anului 1914, care durează până la 1 Noembrie. Pe baza acestei deslegări, prefectul a intrat în tratative pentru achiziționarea noului teren și a început să îndeplinească formalitățile cerute de lege, adică să obțină aprobarea consiliului județean, aprobarea Ministerului de interne și dresarea unui nou plan de situație. Se înțelege dela sine că toate aceste formalități cereau timp, acest lucru de sigur că l-a avut în vedere și antreprenorul, când a consimțit să construiască pe bulevardul I. C. Brătianu. Fapt este că abia la 9 Iulie 1914 se obține autorizarea Ministerului de interne, pentru achiziționarea terenului, iar la 17 Iulie prefectura, comunică antreprenorului, prin adresa No. 6003, că-i ține la dispoziție terenul din bulevardul I. C. Brătianu pentru a construi palatul de justiție.

Prefectura însă nu se conformă contractului și nu-i predă terenul, de fapt, așa cum cere art. 38, cap. 3 din caietul special de sarcini, care face parte integrantă din contract. Conform dispozițiilor acestui articol, antreprenorul nu putea începe lucrarea decât dupe ce prefectura, prin agenții săi tehnici, cari au direcția lucrării, ar fi fixat pe teren, prin țărui, axa clădirii, stabilind în acelaș timp și un reper de înălțime.

Prefectura ia măsuri pentru îndeplinirea acestei obligațiuni abia la 15 August 1914, însă agentul său tehnic, care era arhitectul S. Ciortan, autorul planurilor, nu se conformă nici la această dată, și răspunde prefecturei abia la 1 Septembrie 1914, că pentru moment nu poate ridica planul de situație și deci nu poate fixa antreprenorului axa clădirii și înălțimea de reper, de oarece noul teren pretinde studii de amplasamentul construcției, pentru care trebuie timp. Iată deci că antreprenorul nu putea începe lucrarea nici în luna

Septembrie, și această stare dăinuiește până la 9 Octombrie 1914, când antreprenorul, văzând că perde campania de lucru, a unui an întreg din cei doi, pe care, după contract, îi avea la dispoziție, s'a văzut silit să intențeze prezenta acțiune, conchizând la rezilierea contractului și la daune, căci, prin somația din 3 August 1913, făcuse deja atentă pe prefectură, că încă nu i-a determinat terenul, și o face responsabilă de daune.

In drept :

Reclamantul își întemeiază acțiunea pe fapta prefecturii, care neîndeplinindu-și obligația prevăzută de art. 38, cap. 3 din caietul special de sarcini, l-a împedecat de a executa la timp obligațiunea sa contractuală;

Considerând că, precum am arătat mai sus, este constant că prefectura județului Gorj n'a predat antreprenorului, nici terenul din strada Grivița, nici terenul din bulevardul I. C. Brătianu, în forma cerută de art. 38, cap. 3 al caietului de sarcini special, care face parte integrantă din contract, împreună cu condițiunile generale de lucrări publice. Această obligație pentru prefectură e de esența contractului, căci fără îndeplinirea ei din partea prefecturii, nici antreprenorul nu putea să-și îndeplinească obligațiunea contractuală.

În adevăr, art. 13 din condițiunile generale de întreprinderi publice, cere ca întreprinzătorul să se conformeze întocmai cu traseurile proiectului. Art. 12 din aceleași condițiuni spune că antreprenorul va începe lucrarea îndată ce va primi ordinul arhitectului însărcinat cu conducerea lucrării. Art. 17 impune antreprenorului obligațiunea de a ține un carnet, în care să înscrie ordinul arhitectului diriginte, de a începe lucrarea.

Iar art. 38, cap. 3 din caietul special de sarcini, este o complectare a art. 12, 13 și 17 din condițiunile generale, căci arată în ce constă atribuțiile arhitectului diriginte, privitor operațiunilor premergătoare începerii lucrării de către antreprenor. Ele constau în «a fixa pe teren, prin țaruși, axa clădirii, stabilind în acelaș timp un reper de înălțime, țarușul de ax și reperul de înălțime se vor predă constructorului prin proces-verbal, semnat de ambele părți». Iată deci, că antreprenorul nu poate începe executarea contractului, până când nu va primi ordinul inginerului, ce urmează a se înscrie în carnet și până când nu va primi procesul-verbal semnat de inginerul diriginte, relativ la axa clădirii, reperul de înălțime și traseul proiectului, căruia trebuie să se conformeze, conform art. 13 din contract.

Antreprenorul nu putea începe executarea clădirii, fără ordinul prealabil al inginerului, fără axa clădirii și reperul de înălțime, stabilit prin proces-verbal, căci astfel ar fi căleat contractul.

Or, în fapt, se constată că, la 9 Iulie 1914, prefectura comunică antreprenorului că-i pune la dispoziție terenul din bulevardul I. C. Brătianu, spre a se construi palatul de justiție. Atât și nimic mai mult.

La somațiunile antreprenorului că prefectura să se conformeze contractului, abia la 15 August este însărcinat arhitectul diriginte cu îndeplinirea cerințelor art. 12 din condițiunile generale și 38 din caietul special de sarcini, cărora însă arhitectul răspunde că nu se poate conforma și de fapt nu se conformează nici până în ziua intentării acțiunii, adică la 9 Octombrie 1914, când se scursese jumătate din timpul prevăzut în contract pentru executarea lucrării.

Că, din cele mai sus expuse, rezultă în mod evident că prefectura nu și-a îndeplinit una din obligațiunile sale contractuale esențiale, fără de care antreprenorul nu putea executa obligațiunea sa;

Considerând că, decâteori obligațiunea constă în a face (*in faciendo*), debitorul o va executa singur, când faptul se poate executa fără concursul creditorului; că, de câte ori însă, cooperarea creditorului este neapărată — ca în speță — debitorul va putea obține rezilierea contractului cu daune-întereșe, după împrejurări (D. Alexandresco, t. VI, pag. 573; T. Huc, vol. VIII, No. 100; Demolombe, vol. XXVIII, No. 180);

Considerând că, față de cele mai sus expuse, în ceea ce privește cererea de reziliere, urmează a admite pretențiunea antreprenorului și a declara contractul reziliat;

Având în vedere că, reclamantul D. C. Atanasiu, pe lângă reziliere, cere restituirea garanției, împreună cu daune fixate la 150.000 lei;

Având în vedere că, în ceea ce privește garanția de 22.000 lei, prevăzută la art. 4 din contract, urmează a fi restituită de prefectură, din momentul ce s'a desființat obligațiunea a cărei executare exactă se garantează.

In ce privește cererea de daune:

Având în vedere că reclamantul, în prim rând, cere ca daune, 50.000 lei, care consistă în sumele cheltuite de dânsul pentru aprovizionarea materialului necesar la primele începuturi ale lucrării, conformându-se art. 2 din contract, în valoarea ustensilelor aduse pe șantier, în sumele plătite lucrătorilor angajați pentru supra-

vegherea materialului adus și în sumele cheltuite pentru angajamente cu diferiți furnizori. În al doilea rând, cere suma de 100.000 lei, tot ca daune, care represintă beneficiul de care a fost lipsit, prin faptul că a fost împedecat de prefectură, să-și îndeplinească obligația;

Considerând că conform art. 1082 c. civ., partea care nu execută obligațiunea, sau care este cauza neexecutării obligațiunei de cealaltă parte, va putea fi osândită la plată de daune-interese;

Considerând însă că, conform art. 1085, când neîndeplinirea obligațiunei din partea unui contractant nu provine din dol, ci din simplă neglijență, răspunderea nu este decât pentru daunele-interese prevăzute la facerea contractului. Chiar în cazul însă când neexecutarea obligațiunei provine din dol, daunele-interese nu trebuie să cuprindă decât ceea ce este o consecință directă și necesară a neexecutării obligațiunei;

Considerând ca, față de aceste principii, urmează a preciza ce întindere are și de ce natură este culpa prefecturei, care a provocat rezilierea contractului;

Considerând că, din faptele expuse mai sus, rezultă în mod neîndoios că nu poate fi vorba, în speță, de rea credință. Prefectura a făcut oarecari diligențe, nu de acelea ale unui *bonus pater familias*, pentru a-și îndeplini obligațiunea de a predă terenul, în formele art. 38, cap. 3 din caietul de sarcini, dar dacă nu a reușit, a fost în bună parte și arhitectul diriginte, care nu s'a conformat la timp ordinului prefecturei de a face un nou plan de situație și, deci, a predă axa clădiri și reperul de înălțime. Nu este deci rea credință din partea prefecturei, ci cel mult o neglijență, că nu a activat formalitățile pentru achiziționare, că nu a însărcinat mai de vreme pe arhitectul diriginte și că nu a prevăzut că va fi nevoie de un nou plan de situație, ceea ce fatal urmă să atragă o întârziere;

Că, așa fiind, prefectura nu poate răspunde decât de daunele ce au fost prevăzute la facerea contractului, iar nu și de daunele care sunt o consecință directă și necesară a neexecutării obligațiunei.

Dar legea nu precizează cari sunt daunele ce au fost prevăzute la facerea contractului și cari sunt celelalte? Pothier (vol. 2, No. 161, citat în d-l Alexandrescu, vol. VI, pag. 377) distinge, în această privință, daunele intrinseci (*circa rea*), adică, cele ce debitorul a putut suferi în privința însuș a lucrului ce face obiectul obligațiunei și daunele extrinseci (*extra rem*), adică acelea ce creditorul a putut suferi din cauza neexecu-

tării contractului, în privința celorlalte bunuri ale sale, ca o consecință a lipsei obiectului datorit, sau ca o consecință directă a însuș neexecutării contractului; cele dintâi fiind singurile pe cari părțile au putut să le prevadă. Iată un exemplu citat de Pothier: s'a dat cu chirie o casă, asupra căreia locatorul se credeă proprietar. Se întâmplă însă că locatorul este evins, mai înainte de expirarea contractului, așa că locatarul este nevoit să se mute în altă parte și să-și părăsească clientela, ceea ce neapărat va produce o imediată pagubă. În asemenea caz, Pothier zice că locatorul rămâne obligat să plătească daunele ce locatarul a suferit cu închirierea altui imobil, *propter ipsam rem non habitam*, anume: cu cheltuelile mutatului, cu diferența de chirie plătită în plus, etc. Nu va fi însă obligat locatorul să plătească paguba adusă locatarului prin pierderea clientelei, sau stricăciunea unor mobile de valoare, pentru că acestea sunt daune în privința celorlalte bunuri ale sale, *extra rem*, din acelea cari provin direct și imediat din neexecutarea obligațiunei, dar cari n'au putut fi prevăzute la facerea contractului și, prin urmare, nu răspunde de ele decât în caz de dol. (Laurent, XVI, No. 287; Baudry et Barde, I, No. 483; Demolombe, XXIV, No. 584).

Aplicând aceste principii la speță, putem zice că daune intrinseci, *circa rem*, sunt acelea cauzate prin cheltuelile făcute cu aducerea materialului necesar pentru primele începuturi, conform art. 2 din contract, cu paza acestui material, cu aducerea ustensilelor pe șantier, cu daunele ce ar fi nevoie să plătească pentru rezilierea contractelor ce antreprenorul a putut încheia cu diferiți furnizori de materiale necesare construcțiunei, etc.

Că, daune extrinseci, *extra rem*, adică acelea cari sunt o cauză directă și imediată a neexecutării obligațiunei, ar fi lipsa câștigului, pe care l-ar fi realizat antreprenorul, dacă ar fi construit clădirea, căci aceste daune privesc celelalte bunuri ale sale. Dealtfel, în speță, ca o circumstanță că părțile n'au putut să prevadă prin contract și aceste daune extrinseci, este și faptul că un câștig eră foarte problematic, față de prețul redus, cu care antreprenorul a luat lucrarea, căci pe când ceilalți concurenți au oferit până la 30% și 40% peste deviz, precum a susținut prefectura în instanță, antreprenorul nu a oferit decât 7% peste deviz;

Dar, nu numai atât. Este, și o chestiune de echitate de a înlătura aceste daune, deduse din lipsă de câștig,

deoarece tribunalul găsește că și antreprenorul trebuia să sufere, în parte, pe urma neexecutării contractului, deoarece, întrucâtva a contribuit și el la culpa prefecturii, deoarece, întrucâtva a contribuit și el la culpa prefecturii, prin aceea că, primind propunerea prefecturii de a executa clădirea pe terenul din bulevardul I. C. Brătianu, deși a cerut ca terenul să-i fie predat în termenul cel mai scurt, totuși dânsul știa bine că această schimbare va atrage întârzieri fatale, cari nu vor fi în puțință prefecturii de a le înlătura. Antreprenorul știa bine că, pentru achiziționarea noului teren de către prefectură, trebuia îndeplinite formalități cari cereau timp, cum de asemenea trebuia un nou plan de situație. Dacă dânsul ar fi fost mai diligent și n'ar fi primit propunerea prefecturii, desigur că s'ar fi renunțat la părerea de a schimba terenul și prefectura n'ar fi fost în situație de a nu-și mai îndeplini obligațiunea de a predă terenul în forma cerută de contract;

Că, deci, culpa prefecturii, astfel cum a fost caracterizată mai sus, este atenuată prin imixtiunea antreprenorului, și deci se cuvine a-i da o întindere care să excludă condamnarea la daune ce reprezintă câștigul pe care l'ar fi realizat reclamantul;

Că, antreprenorul primind propunerea prefecturii, dacă nu a prevăzut că se va ivi o întârziere de aproape șase luni, este firesc că el a întrevăzut o întârziere apreciabilă, și deci părțile au înlăturat sau, în tot cazul, n'au putut avea în vedere această daună;

Considerând că, dealtfel, față de timpurile actuale, devenea problematică eventualitatea câștigului;

Pentru toate aceste motive, urmează a înlătura în totul cererea reclamantului de a se plăti 100.000 lei, ca echivalent al câștigului de care a fost lipsit; că, din contră, urmează a admite că reclamantul are în principiu dreptul la celelalte daune, apreciate de dânsul la 50.000 lei, întrucât tribunalul găsește că numai ele au putut fi considerate de părți la facerea contractului.

Considerând că, așa fiind, urmează a examina cuantumul acestor daune;

Considerând că, în primul rând, cere suma de 10.423 lei, pe care a cheltuit-o pentru aprovizionarea materialelor necesare primelor începuturi;

Considerând că, conform art. 2, antreprenorul eră obligat ca să înceapă aprovizionarea materialului;

Considerând că, din raportul arhitectului diriginte, însărcinat de prefectură, se constată că antrepriza a achiziționat materialele de 10.423 lei, însă este de părere că antrepriza a aprovizionat opt vagoane ciment

în valoare de 6.400 lei, ce nu eră pretins pentru executarea articolului devizului. Or, această alegațiune este desmințită chiar de devizul semnat de părți, în care se vede, la No. 5 și 7, că la zidăria de piatră și cărămidă se va întrebuiți mortar de ciment, la No. 36, se va întrebuiți tencuială de ciment, pe pereții haznalelor și parapete, precum și la No. 43 și 50, care prevede trepte de piatră artificială;

Că, deci rămâne bine stabilit, că antrepriza a cheltuit această sumă de 10.423 lei, care urmează a se plăti reclamantului scăzându-se suma de 123 lei. valoarea a 2.000 cărămizi, luate de reclamant, precum se dovedește cu însăș afirmarea făcută de dânsul, în concluziunile scrise suplimentare. Se înțelege că materialele achiziționate până la concurența acestei sume și aflate pe șantier, rămân proprietatea prefecturii;

Considerând că, reclamantul mai cere despăgubiri pentru cheltuielile avute cu paza acestor materiale. Or, pentru dovedirea acestei cereri, nu invoacă decât actele aflate la dosar, din care se vede că a plătit salariul italianului Fabris Biagio, pe care tribunalul le fixează la suma de lei 200;

Având în vedere celelalte capete de cerere, privitoare la ustensilele de construcție, aduse pe șantier, și la sumele plătite drept despăgubiri pentru rezilierea contractului cu diferiți furnizori, urmează a fi respinse, căci nu le-a dovedit cu absolut nici un fel de probă;

Că, deci, suma de 50.000 lei tribunalul o reduce la 10.500;

Asupra cererii reconvenționale făcute de prefectură;

Având în vedere că, prefectura cere de asemenea rezilierea contractului, însă pe motiv că antreprenorul nu a îndeplinit obligațiunea contractuală, de a începe lucrarea la termen;

Având în vedere că, prin considerentele de mai sus, tribunalul constatând că această stare de lucruri este datorită neglijenței prefecturii, urmează ca cererea reconvențională să fie respinsă ca nefondată.

Apreciind și cererea de cheltuieli de judecată, făcute de D. C. Atanasiu, pe care le fixează la suma de 900 lei, în care se coprinde și onorariul de avocat, și la a cărei plată prefectura pârâtă urmează să fie obligată.

Pentru aceste motive, redactate de d-l președinte Vladimir Mavrodineanu, admite în parte acțiunea, etc.

Semnați: V. Mavrodineanu, Gh. Minea-Popescu.